

beeldelementen

De aspecten die de revue passeren zijn: kader-compositie, licht-textuur-kleur, techniek. Niet alle aspecten zijn in een foto bepalend of in gelijke mate aanwezig. Zo zullen in een documentaire foto andere aspecten de boventoon voeren dan in bijvoorbeeld een reclameachtige objectfoto.

Kader en compositie

In een foto onderscheiden we vormen. Meestal is er sprake van een hoofdvorm en zijn er nevenvormen die de hoofdvorm visueel ondersteunen. Hetgeen niet direct als een hoofdvorm en nevenvorm is te betitelen is de restvorm in het beeld. Het samenspel tussen hoofdvorm, nevenvormen en restvorm

bepaalt de (on)rust in het beeld. De rondgang van het oog door het beeld wordt naast de genoemde vormen verder bepaald door lijnwerking en vlakken die feitelijk of denkbeeldig (bijvoorbeeld door lijnwerking van het licht) zijn. De totale ordening van deze compositie-elementen bepaalt de indruk van de foto: rust, orde, harmonie of juist de tegenpolen daarvan. Het kader, de feitelijke afsnijding van de beeldelementen,

heeft een compositorisch effect. Maar dat niet alleen, het kader laat ons ook zien wat de fotograaf belangrijk heeft gevonden. Bovendien kan de begrenzing van het kader ons letterlijk dwingen binnen het beeld te blijven.

Maar er zijn ook foto's waarbij het kader niet grensbepalend is en de fotograaf lijkt te zeggen: 'kijk gerust verder, mijn wereld is groter dan enkel wat je ziet'. Bij de presentatie van foto's bijvoorbeeld in een boek of op een expositie worden de foto's geïsoleerd van de omgeving. Een pass-partout kan ook isoleren, maar duidelijk zal zijn dat dit mede in relatie moet worden gezien met de hierboven genoemde opmerking over de begrenzing van het kader.

Licht, textuur en kleur

Het licht en de kleur (waaronder ik ook grijsen, zwart en wit versta) bepalen in hoge mate de sfeer in een foto. Zacht ochtendlicht, enigszins als tegenlicht, schierend over het landschap zal een romantische indruk aan de foto geven. Een zwart-wit foto met veel donkere partijen van een landschap met op de achtergrond het industriecomplex met rokende schoorstenen zal de dramatiek, die de fotograaf beoogt, versterken. Een fotograaf kan met het licht spelen door op bepaalde momenten te fotograferen, of door het licht bijvoorbeeld in een studio, anders van aard en richting te laten zijn. Een portretfoto ontleent zijn inhoud aan pose en uitdrukking van degene die gefotografeerd wordt maar de werking van het licht levert eveneens een belangrijke bijdrage aan de inhoud van het portret. Onder- of overbelichting kan in het creatieve of het technische proces een functionele rol spelen en de inhoud van het beeld versterken. Het licht geeft in de foto

vaak een illusie van diepte. Licht is zelden vlak, zelfs diffuus licht komt nog ergens vandaan. Naast de vormen in de foto zorgt licht voor een driedimensionaal beeld en in samenhang met de ordening van de vormen in het vlak wordt de ruimtelijkheid gecreëerd. Kleurvlakken of grijsvlakken zullen in een foto vaak werken als vormen en als zodanig zijn het compositorische elementen. Maar kleuren en grijsen geven ook iets van harmonie (of disharmonie) in de sfeer. Zo zullen pasteltinten in een stilleven in

het algemeen een 'warm romantisch' gevoel oproepen en harde primaire kleuren een meer zakelijke toon aan de foto geven.

Textuur is de oppervlakteweergave van de dingen op de foto. De textuur wordt uiteraard bepaald door het materiaal zelf maar ook door het licht en de lichtrichting op het oppervlak. Een muur met frontaal zonlicht erop zal een geheel andere stofuitdrukking in de foto geven als het langs de muur schierend strijklucht. Met de stofuitdrukking, de textuur, kan een indruk van scherpte groter (of juist minder) worden. Ook kan bij foto's met een beperkte feitelijke diepte in het beeld, textuur zorgen voor reliëfindruk en daarmee de driedimensionale indruk vergroten. Een goede weergave van de materie, de stofuitdrukking of textuur, kan de beleving van de werkelijkheid, de realiteit, verhogen. Dit is voor professionele fotografen vaak de reden om op grootbeeldformaat te werken. In sommige foto's wordt de stofuitdrukking zo realistisch dat er een idee van hyperrealisme ontstaat.

Techniek

Bij het maken van foto's kan de fotograaf gebruik maken van de technische mogelijkheden van het medium. Ook achteraf zijn er specifiek technische mogelijkheden om een beeld extra accenten te geven of te manipuleren. Dat kon vroeger al door de doka-toepassingen of collagetechnieken, thans is dat onmiskenbaar door de beeldbewerking met de computer.

Het feitelijke standpunt van de fotograaf, het gebruikte objectief, de toegepaste scherptediepte, de keuze van film of gevoeligheid voor de sensor, zwart-wit of kleur en bijvoorbeeld sluitertijd zijn allemaal (technische) keuzes die bepalend kunnen zijn voor het uiteindelijke beeld en de beleving daarvan. De keuze om de beweging van een persoon in beeld te brengen, door het wel of niet meetrekken van de camera wordt gemaakt door de fotograaf bij de opname. Het effect van die keuze wordt zichtbaar in het beeld en iedereen kan zich voorstellen dat

er verschillen in beleving zijn bij de ene of andere keuze. Het zijn juist dit soort technische keuzes die gekenschetst kunnen worden als het "creatieve van de fotograaf". Manipulatie van het beeld, soms zelfs zo sterk dat er sprake zal zijn van "getruceerde" beelden komen voort uit het "creatieve brein of handelen" van de

fotograaf. Alleen al daarom kunnen foto's heel eigen aan de persoon worden en als een unieke uiting gezien worden. Het mag ook duidelijk zijn dat de technische keuzes ook hun effect hebben op de eerdergenoemde beeldaspecten zoals bijvoorbeeld textuur of compositie. Het uiteenrafelen van de beeldaspecten in dit hoofdstuk wordt (alleen maar) gedaan om de foto's beter te kunnen beschouwen of te kunnen bespreken. Natuurlijk is er feitelijk een samenhang, een relatie en een beïnvloeding van de verschillende beeldaspecten.